

DE OUDSTE VERMELDINGEN VAN WINDMOLENS IN NEDERLAND

Volgens Stroop ¹⁾ zou de molen van Merum in Limburg, vermeld in 1240, de oudste gekende windmolen in Nederland zijn. Als het oudst bekend officieel dokument waarin echter duidelijk sprake is van een windmolen, geldt het privilege dat door Graaf Floris V in 1274 aan de poorters van de stad Haarlem werd geschonken ²⁾.

Een andere melding van een windmolen stamt uit 1294 ³⁾. De Graaf van Gelderland geeft een windmolen in pacht te Lochem en betaalt een rekening

die betrekking heeft op de herstelling van deze windmolen. Ook in Weert wordt in 1294 een windmolen vermeld ¹⁾).

In een brief van Jan I, Hertog van Brabant en Limburg, in het jaar 1299, geeft deze aan Arnoldus, gezegd Heyme, het recht om tussen Sint-Oedenrode en Schijndel een windmolen op te richten ²⁾). Eveneens in het jaar 1299 wordt er ook een molen gebouwd naast het vroegere klooster Koningsveld bij Delft ³⁾). Uit deze documenten is onrechtstreeks op te maken dat het bouwen van een windmolen in die tijd zeker geen bijzonderheid was. Ook zijn er gegevens over windmolens te Mill (1310) ¹⁾, te 's-Gravenhage (1316) en te Amsterdam (1342).

Het uitgebreide archiefonderzoek, dat ondernomen werd door twee historici, dr. H. Camps uit 's-Hertogenbosch, die werkt aan de publikatie van een oorkondenboek betreffende Noord-Brabant en dr. P. De Ridder uit Dilbeek ⁴⁾, die de oorkonden van Hertog Jan I (1267-1294) en Jan II :1294-1312) opspoorde, leverde nog drie oude windmolenvermeldingen op:

1. Ridder Pauwels van Drongen krijgt toelating van Hertog Jan I ter vermeerdering van zijn leen, om te *Waalwijk* een windmolen te bouwen. 13 november 1291 ⁵⁾).
2. Jan II verleent tegen jaarcyns een windmolen te *Lith* en Lithoyen aan Willem van Kessel. 22 december 1303 ⁶⁾).
3. Jan II bekrachtigt de verkoop van de windmolen te *Helvoirt* aan Jan Brocke. 28 september 1311. ⁷⁾, ⁸⁾).

In enkele andere oudere oorkonden van vóór 1274 in Nederland, is wel reeds sprake van een „molen”. Doch in deze gevallen is nooit duidelijk bewezen dat het om een „windmolen” gaat. Integendeel hebben deze oudere teksten vermoedelijk meestal betrekking op watermolens.

De oorkonden over de stad Hulst en meer bepaald over de Heerlijkheid Maelstede doelen eerder op een „Maalrecht” dan op een eigenlijke „Windmolenrecht” ²⁾). Meer waarschijnlijk gaat het hier over „getijmolens” zoals er in Zeeland meer voorkwamen.

Stroop ¹⁾ merkt terecht op dat het zuiden en zuid-oosten van Nederland minder op oude molenattestaties is onderzocht, dan het westen van het land.

Uit de overzichtskaart blijkt misschien dat juist hier de eerste standaardmolens in Nederland zijn ontstaan.

Zulte (Vlaanderen)

DR. LUC GOEMINNE

Bibliografie

- ¹⁾ STROOP J.: Molenaarstermen en Molengeschiedenis. Amsterdam 1977.
- ²⁾ NOTEBAART J.A.: Windmühlen; der Stand der Forschung über das Vorkommen und den Ursprung. Den Haag. 1972.
- ³⁾ FORBES R.J.: Studies in ancient technology. Vol II. Leiden 1955.
- ⁴⁾ DE RIDDER P.: Hertogelijk inkomstenbeleid en ontwikkeling van de standenstaat in Brabant onder Jan I (1267-1294) en Jan II (1294-1312). 3 delen, 362 p., 295 p. en 290 p. diss. Rijksuniversiteit Gent, 1977.

- 5) R.A. 's-Hertogenbosch, Heerlijkheid Waalwijk, no. 1. „ . . . hebben gegeven te Walewijn ene molenstat daer hi ene wintmolen op setten moghe . . . ” (13 november 1291).
- 6) Algemeen Rijksarchief. Nederland. Charters van Brabant, no. 192. „ . . . quòd nos domino Willemo de Kesse, militi, fideli nostro dilecto, molendinum venti de Litthe et de Litthoyen quod Sophya de Heyden et dominus Iohannes suus frater, presbiter, et sui heredes hactenus a nobis tenuerunt sub annuo et hereditari -o censu . . . conferimus et donamus . . . ” (22 december 1303).
- 7) Gemeente Archief 's-Hertogenbosch, Clarenklooster, inv. no. 44, Fol. 183 r°.
- 8) De oorkonden die hier vermeld worden zijn bij mijn weten nog onbekend. Wel staat er een regest van de akte van 22 december 1303 in A. VERKOOREN, Inventaire des chartes et cartulaires de Brabant. I. Chartes originales et vidimées, nr. 192. Brussel, 1910.